

Lloc: Albarca, Ulldemolins, Priorat
Tema: Confraria, Mare de Déu, Roser, majorales

La confraria del Roser d'Albarca

Salvador Palomar

La devoció a la Mare de Déu del Roser es troba àmpliament estesa per totes les terres catalanes. Tot i que la primera confraria del Roser coneguda data del segle XIII, la difusió d'aquesta devoció, que es tradueix en la fundació de confraries en nombroses poblacions, es produeix més tard. El papa Gregori XIII instituí la festa del Roser d'octubre en commemoració de la victòria cristiana en la batalla de Lepant, el 7 d'octubre de 1571. Al darrer terç del segle XVI s'inicià una ràpida expansió de les confraria arreu del país.

No sabem en quin moment fou fundada la confraria a Albarca. A la veïna població d'Ulldemolins, que compta amb una important tradició de devoció a la Mare de Déu del Roser, la confraria es constitueix el 1578. A la parròquia de Sant Vicenç d'Albarca, la confraria hi comptava amb altar propi. Aquesta imatge fou portada, el 1835, del monestir d'Escaladei. La imatge de la Mare de Déu, dreta i amb l'infant Jesús al braç, era d'alabastre policromat:

“Al centro [de la capella] hi havia la Mare de Déu del Roser, que era d'alabastre, que era d'unès que ara no n'hi han, però abans [sí]. Era d'aquesta classe de marededéus que del detràs eren buides que feia una capella que feien de sagrari.”

La imatge fou rescatada de les runes, després de la crema de l'església el 1936, pel Ramon Bonet i la seva mare. Molt deteriorada, no cremà per ser d'alabastre i fou portada a Tarragona.

D'altra banda, els inventaris de la parròquia ens informen dels objectes que eren propietat de la confraria. Així, el 1916, hi llegim:

*“Retablo antiguo (procede de Scala Dei).
14 vestas negras.
Correas para llevar el Sto Cristo y ceñir las vestas.
1 cuello golilla con sus puños.
2 pares de rodilleras con cascabeles.
2 gambetos (muy viejos e inservibles).
1 bandeja de latón.
3 id. muy viejas.
1 id. de lata, para la mona.
1 tambor del Rosario, pintado y con cascabeles.
1 tambor-redoble (estropeado).
2 cajas de madera para cera.”¹*

---

¹ Arxiu Parroquial d'Albarca [APA]. “Inventari de Mossen Escarré” (1916), inclòs dins el *Llibre o consueta (y inventario de los efectos) de esta parròquia de Albarca (1851-1936)*. Hi ha altres inventaris com el corresponent a Mn. Francesc Rovira (1926) en què hi apareixen, de nou:

“Dos pares de floreros con sus jarros y un crucifijo de madera para el altar del Rosario, regalo del cofrade Vicente Figueras.”

El 1921 hi consta l'adquisició de roses de paper per a l'altar.

També hi havia una imatge de la Mare de Déu del Roser al mas del Lluç.

La confraria

Malauradament, no s'han conservat les ordinacions o altres textos que ens puguin informar de les activitats de la confraria. Podem suposar que les seves funcions serien prou semblants a les que coneixem d'altres confraries d'aquestes comarques.

A gran trets, els objectius de la confraria eren:

- Fomentar la devoció a la Mare de Déu amb la pràctica del rosari.
- Tenir cura del manteniment de l'altar del Roser a les esglésies i participar en els actes litúrgics de les diades relacionades amb el Roser.
- Donar ajut, espiritual i material, als confreres. Pel que fa al primer, la confraria tenia cura de l'auxili espiritual als malats, dels enterraments i de les misses pels confreres difunts. En l'aspecte material, la confraria proporcionava ajut als confreres en temps de mala collita o penúria econòmica, i també en cas de malaltia.

La lletra dels goigs de la Mare de Déu del Roser és comuna arreu dels Països Catalans. A Albarca aquests goigs es cantaven amb una mateixa melodia que s'aplica a diversos textos.

La confraria, com veurem a continuació, era present en moltes festes de l'any i tenia cura de la il·luminació de l'altar del Roser. A les misses solemnes repartia un ciri a tots els homes que s'encenia en el moment d'alçar Déu.

La confraria tenia especial cura dels confreres difunts; així, aportava la cera per al catafalc:

“A tots els de la confraria, quan se morien, se'ls hi dave mitja dotzena de ciris per a tindre el cadàver il·luminat.”²

Durant el velatori s'anava resant el rosari i dos confreres el vetllaven durant tota la nit:

“Allavons l'anaven a portar, si era un home, quatre hòmens i si era dona, alguna vegada, quatre dones. I lo clot al cementiri lo feien dos confreres.”

Les festes

Pel que fa a les activitats festives, sabem que, durant l'any, la confraria participava directament en diverses celebracions:

La diada de la Mare de Déu de desembre, el dia 8, es feia una capta per les cases de la població. Allò que s'aplegava –habitualment productes per menjar: peres, nous, ametlles i especialment mel...– se subhastava al carrer, davant el forn, la tarda de la diada de cap d'Any.

L'inventari esmentat enjondre –vestes negres, corretges per portar el santcris, cordons i golilles– ens informa de la presència de la confraria en les celebracions de la Setmana Santa. Concretament, la confraria participava a la processó del Dijous Sant.

---

² Inf.: Ramon Argany.

Per Pasqua la confraria organitzava la rifa de la mona. Aquesta era feta de pasta de pa, amb ous durs. Ben entrat el segle XX, s'acostumà a encarregar-la a una pastisseria de Reus. A l'inventari de 1916, hi apareix una safata de llauna per a la mona i també un tambor que servia per anunciar la subhasta.

També per la festa major d'estiu, la Mare de Déu d'agost, "se pasava a arroplegar per cada casa. I la majoria pagàvem un cortà de blat. S'arroplegaven quasi dos quarteres de blat".³

Per realitzar aquesta capta passaven per les cases dos joves portant camalls amb picarols a les cames. En sentir el seu repicar, la gent ja sabia que es tractava dels confreres del Roser. Aquests camalls ens consten a l'inventari de la confraria. Cal preguntar-se, potser, si aquest fet té alguna cosa a veure amb una pràctica anterior de ball. Malauradament, les notícies són massa escadusseres per poder-ho afirmar.

En les actes del Consell de la vila d'Ulldemolins, en una nota datada el 1626, hi llegim:

"Als quals consellers los és estat preposat per dits onorables jurats qom los magorals estan ab diferències per qom volen fer baixar a ballar los qamals alguns fadrins de Albarqua, per si farien vindre lo senyor batlle general a fer relació qom se portaren los de Albarcha. Foren pasades veus que no fassen pugar al senyor batlle general a fer la relació y és determenat que deyxan ballar qui vulle, tant de Albarcha qom de altres parts."⁴

No sabem, però, quin ball era aquest que els fadrins d'Albarca ballaven al segle XVII. Un ball de cascavells o potser de bastons, prou comú a les poblacions d'aquestes contrades.

El blat aplegat també se subhastava per sufragar les despeses de la confraria, especialment, per comprar cera. Tant per al manteniment de l'altar, les atxes i ciris que s'encenien a les misses, com per a les processons o l'acompanyament dels confreres difunts, la cera era ben necessària: "La confraria sempre tenia una caixa llarga de ciris nous, per quan se presentava algun cas".

La festa del Roser de maig se celebrava el darrer diumenge del mes:

"Hi ha dos rosers. Hi havia el Roser de tot l'any, que és el primer diumenge d'octubre, que aquell lo feia tothom; i aquest, lo Roser de maig, que cada poble lo feia lo diumenge que volia. Nosaltres lo fèiem l'últim diumenge de maig."⁵

L'església era tota plena de roses. La vigília hi havia completes. Al migdia, missa solemne i a la tarda, vespres cantades. Un cop acabades es començava el rosari i es feia processó, amb el cant de l'Ave Maria i dels goigs.⁶

A la processó, encapçalada per la creu, portaven la Mare de Déu en una peanya o tabernacle ple de poms de roses i altres flors barrejades. Hi sortia també la bandera de la confraria, de drap vermell i coronada amb una petita imatge de la Mare de Déu.

---

³ Inf.: Ramon Argany.

⁴ Arxiu Municipal d'Ulldemolins [AMU]. Actes del Consell 1624–1629.

⁵ Inf.: Ramon Argany.

⁶ "Esta festa se fa lo último domenge de Maig, vigília completas, dia següent tèrcia, a la tarde, vèsporas, cantadas, com haurà sortit a conclourer las vèsporas, entra a la sagristia, pren la vera creu y surt, pasada al altar, arrodillat al mitj del altar, comensa lo rosari. Los parenostres y Gloria Patri, és resat; las avemarias se cantan per la professó, que segueix lo curs de las festas arribant a la Iglésia y concluhit lo rosari, se cantan los goig sens mores del puesto. Després se conclou ab lo vers y oració. La confraria il·lumina lo altar." (Anotació de la Consueta, 1866)

“Abans d'entrar a l'església hi havia un clot on s'hi plantava la bandera, que l'aguantaven amb uns cordons molt llargs.”⁷

La festa del Roser d'octubre se celebrava el primer diumenge d'aquest mes. Constava de completes a la vespra, ofici solemne i, a la tarda, rosari cantat amb exposició del Santíssim.⁸

El cant de les majorales

Junt amb les captes que es realitzaven per les festes esmentades, el cant de les majorales del Roser als casaments i bateigs esdevenia una font d'obtenció de recursos per a la confraria.

Arreu del país és coneguda aquesta pràctica de les noies de la confraria. A la veïna població d'Ulldemolins, només per posar un exemple ben proper, les majorales anaven a cantar als llevants de taula de les noces, els bateigs i les primeres misses. També sortien al carrer en diades concretes i entraven als cafés. Quan hi havia un casament, les majorales es presentaven a la casa i feien els honors i la capta. Una d'elles –la majorala *donzella*– cantava cançons acompanyant-se del tambor o pandero. Quan el nuvi o la núvia eren forasters, una majorala anava primer a la casa per saber si volien cançons. Si era així, avisava a les altres. En cas contrari, es limitava a recollir el donatiu que volguessin oferir a la confraria. Quan els nuvis eren del poble, ja es suposava que volien cançons.⁹

Sabem de l'existència d'aquest costum al segle XIX. Francesc Clua, en la novel·la costumista *La última pubilla del mas del Lluc*, que narra els darrers mesos de la vida de la seva mare, anota el testimoni d'aquesta sobre el dia del seu casament:

“No pots pensar l'efecte que va produir la entrada d'aquella jovenalla, presidida per les majorales, ab sos vistosos trajos y mantellina blanca o mocadors antiqüelats, portant la cantadora'l Pandero de les mosses, pintat de vert y adornat de cintes de colors y cascabells. La majorala, ab la bacina de plata de la Mare de Déu del Roser al mig, sota uns archs creuats de flors; les altres dues ajudantes ab sos sellonets de crestallera, plens d'aigua de flors y adornats de cintes com lo pandero. Varen tornar les felicitacions y acabat d'haver pres quelcom, la majorala va colocar enfront meu la safata del Roser, y avantçantse la cantadora ab lo pandero refaxat d'una punta al seu costat, va donar dos cops d'atenció y tothom va callar [...]. La cantadora va refilar algunes alusives cançons pels qui les demanaven y que després tiraven una almoyna a la bacina. Y encarava la Mare de Déu a la que volia que la cantadora dediqués la cançó. De manera que si la cantadora era noya d'ingeni se feyen molts diners pel contrapunt entre mosses y fadrins. Era un fi de festa tot alegre y innocent, com presidit per la Verge del Roser.”¹⁰

---

⁷ Inf.: Ramon Argany. Aquesta, però, no era l'única bandera que sortia a les processons, ni la més alta.

⁸ “Vigília, completas; dia següent, tèrcia; tarde, vèspersas, rosari cantat en professó y goig. Se fa tot lo mateix que al Roser de Maig. La confraria il·lumina lo altar. Lo Pàrroco té de dret de la festa quinze sous [...]. En aquest dia no·s fa profesó, tot a la Iglésia.” (Anotacions de la Consueta, 1866 i posteriors)

⁹ Veg. PALOMAR, Salvador. *Les majorales del Roser d'Ulldemolins*. Quaderns d'Ulldemolins.

¹⁰ CLUA, Francesc. *La última pubilla del mas del Lluch*. Barcelona: La Renaixensa, p. 38

Maria Anglès Montlleó, la darrera pubilla del mas, es casà amb Baltasar Clua el 27 de setembre de 1842.¹¹ El seu testimoni, anotat pel seu fill, ens aporta una visió precisa del ritual: la indumentària i els estris, la posició com es tocava el pandero i la forma com les majorales anaven dedicant cançons als presents a canvi de donatius. Un ritual prou semblant, d'altra banda, al que coneixem de poblacions veïnes.

No sabem quan es perdé el costum. Però el pandero o pandó és recordat així:

“Hi havia un pandó molt guapo. Al pandó hi havia, en un costat, lo manto real i, a l'altre, la Verge del Roser. Era més llarg que ample i carregat amb això que en diuen picarols de fura, uns picarolets, dos rengles de picarols a cada costat, baix i dalt i pels costats. I allò, de dins, era buit i, a més, semblava com si hagués sigut un bombo o una panderet.”¹²

El pandero d'Albarca fou destruït, amb altres objectes de l'església, el 1936. Del repertori de les majorales només hem pogut recollir aquesta cobla:

“Lo pandero de les mosses
hauria de reventar,
ja en compraríem un altre
dels quartos d'anar a segar.”¹³

---

¹¹ APA. “Llibre de bateigs, matrimonis i defuncions, 1832-1842”: “Dia vint y set de Setembre del any mil vuitcens coranta dos, después de publicadas las tres amonestacions que disposa lo sagrat concili tridentino [...]. Sobre lo Matrimoni contractat entre Baltasà Clua, fadrí pagés, fill lilegítim y natural de Mariano Clua, pagès, y de Maria Macià, cònjugues, vihĩ ns de part una; y la honesta Maria Anglès, donsell, filla lilegítima y natural de Francisco Anglès, pagès, y de Marina Monllaó, cònjugues, vihĩ ns del mas de Lluch, parròquia de Albarca.”

¹² Inf.: Ramon Argany.

¹³ Inf.: Ramon Argany.